

intézményre utaló névrészekre is (34–52). OLGA CHESNOKOVA, KSENIA BOLOTINA és PEDRO LEONARDO TALAVERA-IBARRA az Egyesült Államok, Kanada és Latin-Amerika térképein szereplő baszk helyneveket vizsgál (53–62). JAROMÍR KRŠKO internetes turista-kalauzokban található hegymászóútneveket vizsgál írásában (75–91). RADEK VOLEJNÍK 1898–2010 közötti cseh és csehszlovák filmekben szereplő helyneveket elemez tanulmányában (150–157).

Írói nevekkal foglalkozó tanulmányok. ROBERT ADAM Anna Bolavá cseh író nő regényeiben vizsgálja az irodalmi névadást. A tanulmány második része az író nővel e témában készített interjút tartalmazza (6–15).

Egyéb névtani tanulmányok. NATALJA KOLESNIK ukrán népdalokban elemzi az Istent jelölő neveket (63–74). MILKA és VIDAN NIKOLIĆ Matija Bečković szerb költő egy versében elemzi a bárányok névadását (106–114).

Szakedolgozatokból és szemináriumi munkákból. E rovatban két cikk olvasható. MICHAELA CASKOVÁ Česká Lípa városlakóinak neveit veszi számba a város legrégebbi, 1461–1722 között vezetett könyve alapján (158–164). MICHAL HAVRDA és MARKÉTA MATUROVÁ Láz és Čenkov települések személynéveit elemzi (165–171).

Vita. MILAN FARSKÝ a bányászok körében ismert *Zuckmantel* név etimológiáját járja körül (172–176). SAMUELA TOMASIK a krematonimáknak (azaz termékek, események stb. neveinek) az általános kérdéseivel foglalkozik.

Recenziók. A rovat négy könyvet: egy német és egy lengyel helynévi témájú, valamint két személynévi témájú cseh kiadványt ismertet (191–210).

Krónika. E részben Ludmila Švestkovára emlékeznek, műveinek bibliográfiáját is közreadva (211–221).

Hírek és megjegyzések. A rovatban számos névtani folyóiratot és kiadványt ismertetnek, köztük a Névtani Értesítő 37. számát (222–234). Beszámolót olvashatunk továbbá a 20. szlovák névtani konferenciáról, valamint a köznevek és tulajdonnevek közti kapcsolatról tartott prágai konferenciáról (235–237).

Bibliográfia. A rovatban a Naša reč folyóirat indulásának 100. évfordulója alkalmából egy átfogó bibliográfia kapott helyet (238–283).

A folyóiratszámot a megszokott módon a szerzőknek szóló tájékoztató, valamint az Acta onomastica szerkesztőségébe beérkezett kiadványok felsorolása zárja.

ANGYAL LÁSZLÓ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0252-9832>

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Közép-európai Tanulmányok Kara

Вопросы Ономастики 14. (2017)

Főszerkesztő: JELENA BEREZOVIČS. Uráli Állami Egyetem, Jekatyerinburg.

1. 160 lap, 2. 210 lap, 3. 250 lap

Az alábbiakban az orosz Voproszű Onomasztiki (illetve angol címén: Problems of Onomastics) névtudományi folyóirat 2017-ben megjelent 14. kötetének 1–3. számát ismertetem.

1. szám

Tanulmányok. Az első számban hat tanulmány kapott helyet. A. I. SZOBOLJEV az Onyega-tó délkeleti térségének balti finn személyneveit vizsgálja, megkülönböztetve karjalai, vepsze és beazonosíthatatlan balti finn eredetű alakokat. A nevek etimológiájának meghatározása, illetve pontosítása mellett arra a következtetésre jut, hogy a 15–16. században a Ladoga-tó északkeleti térségéből elűzött népcsoportok telepedtek meg itt, amelyek névanyaga elsősorban karjalai típusú keresztény volt, bár orosz és nem keresztény személynevek is előfordultak köztük (7–34). T. NY. DMITRIJEVA a Pelim folyó térségének Reguly Antal 1844–1845-ös, kézzel rajzolt térképein található helyneveit elemzi más felfedezők és az Uráli Egyetem 60-as, 70-es években vezetett terepmunkáinak adatai és modern térképek alapján. A térképek vizsgálata számos helynév bizonytalan etimológiáját erősítheti meg, illetve segíthet az ismeretlen eredetűek felderítésében (35–55). A. BREEZE angol nyelvű tanulmánya a 9. századi, óvelszli Historia Brittonum *Caer Urfe* nevű városát próbálja beazonosítani. Egy másik helynév, az *Arbeia* eredetére is kitér: szerinte a velshi *erfin* 'tarlórépa' szóból eredhet, és egy erről a zöldségről híres folyóról kapta a nevét (56–65). E. KACZYŃSKA 4666 krétai víznév közül vizsgálja azt a 284-et, amely helységnevből származik: 134 metonimikusan, 150 pedig szóképzéssel keletkezett, szerkezetük szempontjából pedig 85 egyszerű, 128 összetett és 71 elliptikus név van közöttük (66–86). K. V. OSZIPOVA etnolingvisztikai kutatásában az ételnevekből származó kollektív és egyéni ragadványneveket tanulmányozza észak-orosz dialektusokban. A nevek rámutatnak az egyes alrégiók közötti különbségekre, például a gazdasági fejlettség vagy az ételfogyasztási szokások terén, sőt az orosz és finnugor népcsoportok korábbi egymás mellett élésére is bizonyítékkal szolgálnak (87–109). M. V. AHMETOVA az olyan katoikonimákat (lakosok elnevezéseit) elemzi, amelyek a használat periferiáján állnak. A beszélő tudatlanságából fakadó alkalmi alakok mellett léteznek következetesen használtak is: viccekben előforduló, szójátékos nevek; exonimaként és endonimaként is használt expresszív alakok; az elterjedtebb forma mellett alternatívaként létező megnevezések. Az egyes előfordulások motivációját csak a szövegkörnyezetből magyarázhatjuk meg (110–131).

Közlemények. G. BRODERICK angol nyelvű cikke a *Broderick* brit családnév eredetét tárgyalja. A nevet korábban a *Rhydderch* egyénnévre vezették vissza, azonban az új oxfordi családnévszótár szerint egy 'széles vállú' jelentésű középanyol szóösszetételből ered. A szerző ennél jóval korabbinak tartja a nevet, és kísérletet tesz a *Rhydderch*-ből származtatás hangtani nehézségeinek megoldására (132–139).

Recenziók. A rovat egyetlen recenziója B. ZIAJKA 2014-ben megjelent könyvét ismerteti, amely a dél-lengyelországi Babice faluban használt egyéni és családi ragadványnevek használatáról szól (140–145).

Tudományos élet. S. TOMASIK a 2016-os, 20. Nemzetközi és Összlengyel Névtani Konferenciáról (MiOKO) számol be (146–148).

Megemlékezések. A rovat a 2016-ban elhunyt nyelvész professzor, R. Ju. Namitokova életét és munkásságát mutatja be, kiterjedt bibliográfiával (149–157).

2. szám

Tanulmányok. A második szám hét tanulmányt tartalmaz. SZ. L. NYIKOLAJEV az Elmúlt idők krónikája (óorosz őskronika) különböző kézírataiban található északi germán

(skandináv) eredetű nevekkel végez fonetikai összehasonlító vizsgálatot. A cikk első szakasza a Szvjatoszláv Igor fejedelem 944-ben Bizánccal kötött egyezségénél jelen lévő követek neveinek cirill betűs írásával foglalkozik; majd a varég eredetű neveknek a vártól eltérő szláv változatai alapján próbálja rekonstruálni az orosz földön beszélt északi germán dialektust; ezután azokat a skandináv eredetű orosz neveket mutatja be, amelyek eltérnek az „orosz-varég” nyelvjárástól; ezt követi egy összefoglaló táblázat és két rövid etimológiai megjegyzés (7–54). T. V. TOPOROVA az Edda Grímnir-énekének (Grímnismál) belső kohézióját elemzi a műben található tulajdonnevek alapján. Arra a következtetésre jut, hogy ezek a szemantikailag motivált nevek központi szerepet játszanak a kulcsfogalmak és -sémák megjelenítésében, illetve nagyban hozzájárulnak a mű integritásához, így például a prózai keretszöveg és a közte helyet kapó költemény összekapcsolásához (55–70). JU. A. KRIVOSCSAPOVA az orosz dialektusok (elsősorban az északiak) folyónevekből képzett derivátumaival foglalkozik. Az alaktani vizsgálat során azt találja, hogy a legtöbb ilyen derivátum képzővel alkotott szó vagy melléknevet tartalmazó összetétel. Szemantikai szempontból kilenc témakört különböztet meg (pl. halak, egyéb állatok és növények, szelek, folyami szállítás), amelyek közül néhány csak a folyónevekből való képzésre jellemző (71–89). I. V. BRODSZKIJ a finn-permi nyelvek személynéveket tartalmazó összetett növényneveit elemzi; elsősorban a finnben és észben talál sok példát ilyen összetételekre, feltehetően a kisebb nyelvek gyengébb adatoltsága miatt. Különbséget tesz a bibliai és az egyéb eredetű személynéveket tartalmazó növénynevek között: az előbbieket közül a két leggyakoribb a *Johannes* és a *Maria*, illetve ezek különböző változatai. Ezenkívül érdekes tulajdonsága több balti finn összetett növénynévnek az alliteráció (pl. finn *simonsien*) (90–99). LJ. A. FEOKTYISZTOVA alkoholos italok azon neveiről ír, amelyek a *Jerofej* és *Ivan* személynévekből keletkeztek: a képzés alapja lehetett közvetlenül a személynév, de egy becenév vagy a névhez tartozó névnap is. A szerző felülvizsgálja és kiegészíti a már meglévő etimológiákat, s általános megfigyeléseket tesz a jelenséggel kapcsolatban (100–114). G. B. MAGYIJEVA és V. I. SZUPRUN tanulmánya az orosz városok belső egységeinek elnevezéseit járja körül: az utcák és terek nevei alkotják a névállomány magját, hiszen belőlük tevődnek össze a címek, míg a különböző épületek, hidak, városrészek és a közlekedési eszközök megállói a perifériához tartoznak. A szerzők párhuzamot vonnak a városok és falvak belső egységeinek elnevezései között, azonban a *vikonima* helyett inkább a *rusztikonima* kifejezést javasolják az utóbbira. Emellett arra is felhívják a figyelmet, hogy az urbanonimák összetett alakja miatt a nyelvhasználók gyakran egyszerűsítésekkel élnek, ami esetenként félreértésekhez vezethet (115–125). T. A. GRIGYINA és N. I. KONOVALOVA vizsgálatának tárgya a késő 19. és kora 20. századi orosz regionális sajtóban használt újságírói álnevek mint az önreprezentáció eszközei (126–142). Négy típust különböztetnek meg: 1. anonimitást kifejező álnevek (pl. *Некто* 'egy bizonyos valaki'); 2. beszélő nevek (pl. *Наблюдатель* 'megfigyelő'); 3. megtörtént eseményekre vagy személyekre utaló nevek (pl. *Плиний* 'Plinius'); 4. szójátékos nevek (pl. a Színház és zene című rovatban a *Дон-Диезо*, amelyben a 'kereszt [zenei módosítójel]' jelentésű *duez* szót fedezhetjük fel).

Fórum. A rovatban két angol nyelvű tanulmányt olvashatunk. R. COATES egy rendkívül produktív szerző angol földrajzi neveket magyarázó köteteinek tudománytalan voltára hívja fel a figyelmet (143–158). K. LOZIC KNEZOVIC és M. MARASOVIC-ALUJEVIC Split régi helyneveivel foglalkoznak: elsődleges forrásaik a szájhagyomány, írásos emlékek és térképek, illetve azok az intézménynevek, amelyekben egy régi helynév őrződött meg.

A szerzők újlatin és szláv (horvát) kategóriába sorolják e neveket, végül a névkategória-váltás szerepéről fogalmazzák meg nézeteiket (159–173).

Recenziók. A rovatban (174–195) két recenzió kapott helyet: E. V. KOPILOVÁnak az asztraháni személynevek 1800–2000 közötti változását bemutató monográfiájáról (174–182), illetve M. M. VALENCOVA kötetéről, amely a csehek és szlovákok népi kalendáriumával foglalkozik etnolingvisztikai szempontból (183–195).

Tudományos élet. A rovat (196–207) első közleményében A Volgai-térség onomasztikája című konferenciát mutatják be (196–200), majd kilenc rövidebb könyvismertetés következik (201–207).

3. szám

Tanulmányok. A harmadik számban öt tanulmány szerepel. N. V. KABINYINA az észak-oroszországi *Mezén* folyó nevének eredetét kutatja. Kritikus szemmel összefoglalja a már létező ugor és balti finn–számi etimológiákat, és egy új, permi megoldást javasol: eszerint a folyó neve az összpermi **mes-* töből és egy feltehetően 'folyó' jelentésű *-*en* utótagból alkotott összetétel, amelyhez hasonlókat találhatunk Oroszország más vidékein is (7–34). D. DANA francia nyelvű tanulmánya a Fekete-tenger északi partján lévő két görög város, Tyras és Olbia dák személyneveit mutatja be. Elemzése szerint ezek a dák nevek mind a régi ión lakosságot uraló új elit réteg tagjaihoz tartoznak, ami Boirebisztasz dák király hódításával magyarázható (35–51). M. VLAHOVA-ANGELOVA a Bolgár Nyelvtudományi Intézet egy nagyobb volumenű kutatásáról számol be, amelynek tárgyát a 2010-ben Szófia régiójában született gyermekek utónevei képezik. A nem, gyakoriság, összetettség és eredet alapján elemzett adatokat kördiagramokon és táblázatokban szemlélteti, ezután pedig általánosabb következtetéseket von le az aktuális névadási trendekről: a külföldi nevek, az uniszex becenevek, a kettős utónevek és a becenevek mint hivatalos utónevek népszerűsége a globalizáció hatásáról tanúskodik (52–71). G. SZ. HAZIJEVA-DEMIRBAS a hagyományos tatár kultúra gyógyító-őrző funkciót betöltő személyneveit vizsgálja. Két fő kategóriát különböztet meg: bajt megállító, védelmet kívánó és rosszat elriasztó nevek; illetve névváltoztatásra vagy a gyermek eladására utaló nevek. Ezek a sémák feltehetőleg ótörök névadási modellekre vezethetők vissza (72–83). B. JU. NORMAN és A. M. PLOTNYIKOVA cikke korpuszalapú elemzést ad az orosz nyelv személynevekből képzett mellékneveiről. Az orosz és nemzetközi írók és politikusok családneveiből alkotott melléknevek szemantikailag különböző csoportokba sorolhatók, például a *sztálini* szó utalhat a Sztálin-korszakra, magára a rendszerre, annak kegyetlenségeire, a diktátor kinevezetére stb. Az így képzett melléknevek összetett információt hordoznak, amelynek megértéséhez több-kevesebb háttérismeretre van szükség (84–96).

A finnugor nyelvek személynévrendszerei. A rovat négy cikket tartalmaz, amelyeknek központi témáját a finnugor nyelvek névadási stratégiái képezik. T. AINIALA angol és orosz nyelven is olvasható rövid összefoglalója egy 2015–2019 között működő, a Finn Tudományos Akadémia által finanszírozott nemzetközi kutatási projektet mutat be, amely a finnugor nyelvek (elsősorban a balti finn ág és a mari) személynévrendszerére összpontosít. A projekt célja a kereszténység előtti névadási szokások felderítése, valamint egy uráli személynév-adatbázis megalkotása a finnugor nyelvek névadási stratégiáinak további elemzéséhez (97–104). D. V. KUZMIN a karjalai női neveket kutatja, hangsúlyozva, hogy a korpusz igencsak hiányos, és egyelőre nagyon kevesen foglalkoztak vele.

A szerző egyedülálló ötlete, hogy az állatneveket is megvizsgálja, mert a kereszténység felvétele után számos pogány név nem veszett el, csupán lecsúszott ebbe a szférába. A pogány nevek mellett a keresztény neveknek is nagy figyelmet szentel: gazdag példanyaggal elemzi az orosz–karjalai hangmegfeleléseket, s táblázatban foglalja össze az egyes nevek különböző alakjait a két nyelvben (105–127). A. L. PUSZTJAKOV a keresztény orosz neveknek a mariba történő adaptációjával foglalkozik: a történelmi háttér és a helyi orosz nyelvjárások ismertetése után részletesen bemutatja a különböző hangok megfeleltetéseit, kitér az átvételkor végbement morfológiai változásokra, valamint azokra a keresztény nevekre is, amelyek a szomszédos török nyelvek közvetítésével kerültek a mariba (128–167). J. SAARIKIVI az orosz észak toponimái alapján vizsgálja a kereszténység előtti balti finn neveket. Nyolc térképen szemlélteti a leggyakrabban előforduló elemeket tartalmazó helyneveket, amelyek régi finn törzsek elnevezéseit rejtik. A kilencedik térképen bemutatott 'templom, szentély' jelentésű *hiite- tő előfordulása egybeesik az e törzsneveket tartalmazó toponimák elterjedésével, ami azt támasztja alá, hogy a térséget korai balti finn népesség lakhatta. A szerző felveti, hogy karjalai és vepsze népcsoportok mellett élehetett itt egy számunkra ismeretlen balti finn nyelvet beszélő nép is (168–184).

Fórum. A rovatban M. V. GOLOMIDOVA a legfontosabb orosz városok példái alapján elemzi a névadási és átnevezési stratégiákat, valamint a városok belső egységességére és imázsának kialakítására irányuló törekvéseket (185–203).

Közlemények. A. BREEZE a Dél-Anglia partjainál elhelyezkedő *Goodwin Sands* névnek jelentését magyarázza: 'jó barát'. A név feltehető magyarázata, hogy a zátony jóval több hajót mentett meg azáltal, hogy megvédte a belső oldalán lévő vizeket a nyílt tenger hullámlásától, mint amennyit elpusztított (204–209).

Recenziók. A rovat (210–240) három recenziót tartalmaz: a S. BRENDLER által szerkesztett *Cognitive Onomastics* című tanulmánykötetről, amely az első ilyen jellegű munkának számít a kognitív névtan terén (210–221); V. V. NAPOLSZKIH interdiszciplináris összefoglalójáról, mely a finnugor népek történetét tárgyalja (222–232); valamint S. WARCHOL ötkötetes össz-szláv állatnévszótáráról (233–240).

Tudományos élet. A rovat (241–247) a 2017-es beszercebányai 20. Szlovák Névtani Konferenciáról számol be, illetve a 2016–2017-ben megjelent névtani disszertációk listáját adja közre (246–247).

GALAC ÁDÁM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8915-8821>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Namn och bygd 105. (2017)

Szerkesztők: STAFFAN NYSTRÖM – EVA NYMAN – INGE SÆRHEIM. Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 194 lap

A folyóirat 2017. évi száma tíz, főként etimologizáló, angol és svéd nyelvű, absztrakttal is ellátott tanulmányt, két kisebb írást, valamint tizenegy recenziót tartalmaz.